

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ: ДОСВІД НАЦІОНАЛЬНОГО ТРАНСПОРТНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Бахтіярова Х. Ш., Харченко А. М.

ВСТУП

Світові експерти з питань глобальної економіки говорять про те, що XXI століття – це століття конкуренції у сфері використання кваліфікованої робочої сили, головного чинника успішності розвитку будь-якої країни. У повоєнний час в Україні прогнозується значне підвищення попиту на кваліфіковану робочу силу – фахівців в галузі економіки, освіти, будівництва, транспорту та інших. Потреба в кваліфікованих робітниках буде весь час зростати. Відтак вже сьогодні суспільство висуває на перший план питання підготовки професіоналів необмеженого профілю, а конкурентоспроможних, ініціативних, мобільних особистостей, готових до інноваційної професійної діяльності, максимальної реалізації особистісного потенціалу.

Динамічно змінюються й вимоги роботодавців (стейкхолдерів). До основних вимог, що висуваються ними до потенційних працівників, є висока теоретична підготовка, комунікабельність, здатність до швидкого «реагування», здатність мислити на перспективу, організованість, трудова дисциплінованість та вмотивованість до навчання протягом життя.

Таке зростання попиту на висококваліфікованих фахівців підвищує вимоги до якості професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. Саме вони здійснюють підготовку кваліфікованих робітників або фахових молодших бакалаврів з певного профілю у закладах професійної та фахової передвищої освіти.

Підвищення вимог до майбутніх викладачів професійної освіти є рушійним фактором змін у формуванні соціально-професійних якостей майбутнього педагога професійного навчання, його адаптації до сучасних інтеграційних процесів в освіті, забезпечення його конкурентоспроможності.

1. Проблема формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів професійного навчання

Проблема формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів професійного навчання може бути розглянута на кількох рівнях.

На соціально-педагогічному рівні актуальність проблеми визначається вимогами до сучасного фахівця, відображеними: в Законах України «Про освіту»¹; «Про вищу освіту»²; «Про державно-приватне партнерство»³, «Про професійну (професійно-технічну) освіту»⁴; «Про професійний розвиток працівників»⁵, у Наказах Міністерства освіти і науки України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» № 1460 від 21.11.2019 р.⁶; «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) для другого (магістерського) рівня вищої освіти» № 1435 від 18.11.2019 р.⁷; розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року» № 419-р від 12 червня 2019 р.⁸ та інших нормативно-правових документах (рис. 1).

---

¹ Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

² Про вищу освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

³ Про державно-приватне партнерство: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>

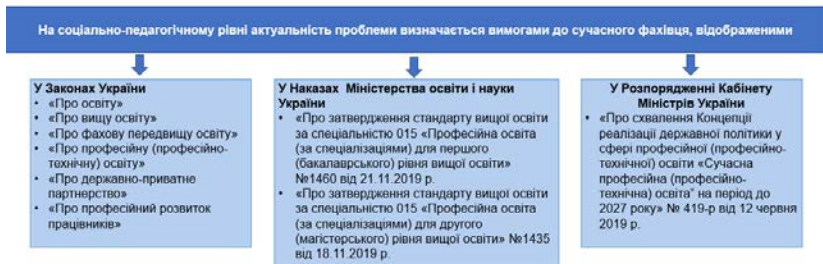
⁴ Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>

⁵ Про професійний розвиток працівників: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>

⁶ Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 1460 від 21.11.2019 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/015-Profosvita-bakalavr.pdf>

⁷ Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) для другого (магістерського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 1435 від 18.11.2019 р. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/11/20/015_profesiyna_osvita_mahistr.pdf

⁸ Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта»: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 419-р від 12 червня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>

Рис. 1. Актуальність проблеми конкурентоспроможності на соціально-педагогічному рівні

На змістовно-методичному рівні актуальність питання полягає в необхідності методичного забезпечення формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів професійного навчання. Вирішення цієї проблеми передбачає розробку комплексів моделей та педагогічних умов формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів професійного навчання, які здатні конкурувати на світових ринках праці. Саме тому останнім часом до наукового лексикону професійної педагогіки органічно входять такі економічні поняття, як «конкуренція» та «конкурентоспроможність».

Поняття «конкуренція» (від лат. *concurrentia* – змагання, суперництво) має багато визначень. Стосовно сфери освіти, у тому числі й професійної, це поняття означає суперництво між окремими юридичними або фізичними особами (конкурентами), які прагнуть досягнути однієї й тієї ж мети⁹; процес управління суб'єктом своїми конкурентними перевагами на конкретному ринку для отримання переваг або досягнення інших цілей у боротьбі з конкурентами за задоволення об'єктивних або суб'єктивних потреб в рамках законодавства або природних умовах¹⁰.

Розуміння конкуренції як суперництва, змагання є актуальним для всіх сфер суспільного життя.

Поняття «конкурентоспроможність» є похідним поняттям від «конкуренції» і також спочатку з'явилося в економічній науці. Важливою є його науково-педагогічна інтерпретація, адже проблема формування конкурентоспроможності майбутнього педагога є багатомірною характеристикою. Вона пов'язана з виявленням

⁹ Brawn, R., & Parr, A. (2016). Total competition: lessons in strategy from formula one. Simon and Schuster. 336 p.

¹⁰ Young, S. H. (2019). Ultralearning: seven strategies for mastering hard skills and getting ahead. HARPER THORNSON. 370 p.

внутрішніх можливостей людини, її самореалізацією в житті, соціально-психологічними характеристиками середовища, в якому формується особистість¹¹.

Значною мірою конкурентоспроможність залежить від зовнішніх і внутрішніх умов: розвитку професійних тенденцій, особливостей особистісних якостей та професійних компетентностей, особливостей досвіду особистості, її мотивації, орієнтації, переваг, поведінкових стратегій тощо. Формування конкурентоспроможності у професійній діяльності відбувається, насамперед, через освіту, через набуття нових навичок та компетентностей^{12 13}.

Висока якість підготовки сучасного викладача для закладів професійної освіти забезпечується поєднанням фундаментальних та спеціальних знань з практичною підготовкою, яка є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми і має на меті набуття здобувачами освіти необхідних професійних компетентностей та програмних результатів навчання.

2. Досвід Національного транспортного університету у підготовці майбутніх викладачів професійної освіти і навчання

Національний транспортний університет (НТУ) вже більше десяти років здійснює підготовку майбутніх викладачів професійної освіти і навчання. Професорсько-викладацький склад університету постійно підвищує кваліфікацію, активно залучає молодь до науково-педагогічної діяльності, що сприяє стабільній конкурентоспроможності випускників на ринку праці.

На початку участі у проєкті Erasmus+ «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні (PAGOSTE)» № 609536-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-SVNE-SP серед професорсько-викладацького складу, задіяного у підготовці майбутніх викладачів професійної освіти і навчання було проведено анонімне опитування. Його метою було з'ясування, як розуміють поняття «конкуренція» та «конкурентоспроможність педагога» безпосередньо професорсько-викладацький склад, який здійснює освітній процес зі студентами спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) спеціалізації 015.38

---

¹¹ Super, D. E. (1969). Vocational development theory: Persons, positions, and processes. *The counseling psychologist*, 1(1), 2–9.

¹² West, M. (2012). Global lessons for improving US education. *Issues in Science and Technology*, 28(3), 37–44. URL: <https://www.jstor.org/stable/43315668>

¹³ Johnson, S. (2015). Education and international competitiveness. *Journal of Initial Teacher Inquiry* (2015), Volume 1. 22–24. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/35473096.pdf>

«Професійна освіта (транспорт)», що навчаються за освітньо-професійною програмою «Професійна освіта (транспорт)».

Вибірка становила 22 респонденти віком від 35 до 40 років, більшість з яких також є колишніми здобувачами освіти, які навчалися в НТУ за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)».

Опитувальник складався з 5 питань закритої та відкритої форми (рис. 2):

1. *Конкурентоспроможність викладача, на Вашу думку, – це...*

2. *Чи вважаєте Ви себе конкурентоздатним на ринку праці?*

3. *Які риси, на Вашу думку, характерні для конкурентоспроможного викладача?*

4. *Які чинники, на Вашу думку, впливають на розвиток конкурентоспроможного викладача?*

5. *Які заходи, на Вашу думку, можуть бути ефективними для професійного становлення особистості викладача?*

За результатами відповідей викладачів на запитання з'ясувалося, що:

– більшість респондентів вважає «конкуренцію» як змагання, боротьбу, суперництво, протистояння, опанування соціально-значущими професійними компетентностями, необхідними на сучасному ринку праці, досягнення цілей чи певної мети в умовах протиборства;

– 45,6% вважає себе конкурентоспроможним майбутнім педагогом. Проте 35,4% думає, що їм ще потрібно працювати над собою. Однак, 9% ще не впевнені у своїх можливостях;

– найбільш характерними рисами для конкурентоспроможного педагога, на думку респондентів, є: креативність (93,7%), комунікативність (82,5%), володіння іноземними мовами (78%), активність (76,2%), професійність (73%), стресостійкість і організованість (по 66,7%), енергійність (55,6%), навчання (1,6%);

– серед чинників, котрі впливають на розвиток конкурентоздатності особистості майбутнього педагога, було відзначено наступні: внутрішні чинники – прагнення до особистісного та професійного розвитку (88,9%), високий рівень внутрішньої мотивації (85,7%), адекватна самооцінка (61,9%); зовнішні – зовнішня мотивація (47,6%), досвід/поради наставників (фасилітаторів) (33%), міжособистісні стосунки (25,4%); участь у міжнародних освітніх проектах (61%);

– у плані професійного розвитку і становлення особистості педагога ефективними можуть бути наступні заходи, на думку респондентів: соціально-психологічні тренінги (77,8%), консультації наставників (61,9%), зустрічі з успішними стейкхолдерами (60,3%), тематичні вебінари (57,1%), кейси з практичного досвіду (44,4%), участь у міжнародних освітніх проектах (61%).

<p>1 Конкурентоспроможність в викладача, на Вашу думку, - це...</p>	<p>Більшість респондентів вважає «конкурентоспроможність» як змагання, боротьбу, суперництво, протистояння, опанування соціально-знавчими професійними компетентностями, необхідними на сучасному ринку праці, досягнення цілей чи певної мети в умовах протифорства</p>
<p>2 Чи вважаєте Ви себе конкурентоздатним на ринку праці?</p>	<p>45,6 % вважає себе конкурентоспроможним майбутнім педагогом. Проте 35,4 % думає, що їм ще потрібно працювати над собою. Однак 9 % ще не впевнені у своїх можливостях</p>
<p>3. Які риси, на Вашу думку, характерні для конкурентоспроможного викладача?</p>	<p>Найбільш характерними рисами для конкурентоспроможного педагога, на думку респондентів, є: креативність (93,7%), комунікативність (82,5%), володіння іноземними мовами (78%), активність (76,2%), професійність (73%), стресостійкість і організованість (по 66,7%), енергійність (65,6%), навчання (1,6%),</p>
<p>4. Які чинники, на Вашу думку, впливають на розвиток конкурентоспроможного викладача ?</p>	<p>Серед чинників, котрі впливають на розвиток конкурентоздатного особистості майбутнього педагога, було відзначено наступні: внутрішні чинники – прагнення до особистісного та професійного розвитку (88,9%), високий рівень внутрішньої мотивації (85,7%), адекватна самооцінка (61,9%), зовнішні – зовнішня мотивація (47,6%), досвід/поради наставників (фасилітаторів) (33%), міжособистісні стосунки (25,4%); участь у міжнародних освітніх проєктах (61%)</p>
<p>5. Які заходи, на Вашу думку, можуть бути ефективними для професійного становлення особистості викладача?</p>	<p>У плані професійного розвитку і становлення ефективними можуть бути наступні заходи, на думку респондентів: соціально-психологічні тренінги (77,8%), консультації наставників (61,9%), зустрічі з успішними стейкхолдерами (60,3%), тематичні вебінари (57,1%) кейси з практичного досвіду (44,4%), участь у міжнародних освітніх проєктах (61%)</p>

Рис. 2. Опитувальник з 5 питань закритої та відкритої форми: відповіді майбутніх педагогів професійного навчання

Отримані результати опитування дали можливість виявити, що тільки половина опитаних вважає себе конкурентоздатними на ринку праці. Це свідчить про те, що питання створення конкурентоспроможних фахівців як свого роду кінцевого продукту діяльності всієї системи вищої освіти, зокрема Національного транспортного університету, на початок роботи в проєкті PAGOSTE було дуже актуальним.

Сьогодні конкурентоспроможність інженера-педагога можна розглядати як інтегральну особистісно-професійну характеристику, яка гарантує якісний результат педагогічної діяльності, готовність до безперервного професійного розвитку при досягненні затребуваності освітньої організації та особистісного задоволення професією.

Найбільш тісним образом конкурентоспроможність педагога професійного навчання пов'язана з професійною активністю, яку неможливо уявити без розвитку: «self – компетентності» (само-компетентності); «soft – компетентності» (гнучкі компетентності); «hard» – компетентності («жорсткі» компетентності – сукупність знань, умінь, навичок та методів фахово-професійної діяльності (рис. 3).

Рис. 3. Сутнісні складові конкурентоспроможності педагога вищої школи у поняттях self-, soft- і hard- компетентностей

В узагальненому вигляді модель конкурентоспроможного фахівця можна подати через опис загальних та професійних компетентностей, необхідних для виконання професійних обов'язків, які прописані у відповідних документах: «Стандарт вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізацією) для другого (магістерського) рівня вищої освіти від 18. 11.2020 року № 1435; Стандарт «Педагог професійного навчання» від 20.06.2020 року № 1182 (табл. 1).

Як засвідчив досвід, існуючий на початок проекту Професійний стандарт «Педагог професійного навчання» від 20.06.2020 року № 1182 виявився недостатньо обґрунтованим для сучасних реалій та вимог підготовки педагога професійного навчання.

Партнером НТУ за проектом PAGOSTE Інститутом професійної НАПН України було проведено велику роботу з приведення Стандарту професійної освіти «Педагог професійного навчання» у відповідність до сучасних реалій суспільного життя, актуальних вимог світового ринку праці.

Таблиця 1

Сутнісні складові конкурентоспроможності педагога вищої школи в термінах self-, soft- и hard-компетентностей

Компоненти компетентностей	Група компетентностей		
	Self-компетентності (самокомпетентності)	Soft-компетентності (гнучкі компетентності)	Hard-компетентності (жорсткі компетентності)
	самосвідомість	комунікативність	предметні
	самореалізація	лідерство	дидактичні
	самовдосконалість	цифрова грамотність	
	саморозвиток	командна робота	дослідницькі
	саморефлексія		

Перелік професійних компетентностей педагога професійного навчання був розширений за рахунок включення здатності випускників: планувати та реалізовувати різні форми і види організації професійної підготовки та виховної роботи; добирати оптимальні методи, засоби, технології навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти; а також загальних компетентностей педагога професійного навчання відповідно до вимог освітніх стандартів/програм. Суттєвих уточнень також зазнали необхідні для педагогів професійного навчання знання, уміння і навички. Це позитивно вплине на конкурентоспроможність педагогів професійного навчання.

Тепер до ознак поняття «конкурентоспроможність педагога професійного навчання» можна віднести: інтегративну характеристику особистості педагога; сукупність мотиваційного, діяльнісного рефлексивно-оцінного компонентів; здатність забезпечити вирішення професійно-педагогічних завдань в освітньому процесі. Цей процес відбувається достатньо тривалий період: за часів навчання за обраним фахом, під час самостійної педагогічної професійної діяльності після завершення навчання, протягом усієї професійної життєдіяльності та

залежить від ряду об'єктивних та суб'єктивних факторів. Велике значення відіграє затверджене Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 роки» від 9 грудня 2021 р. № 1619-р.

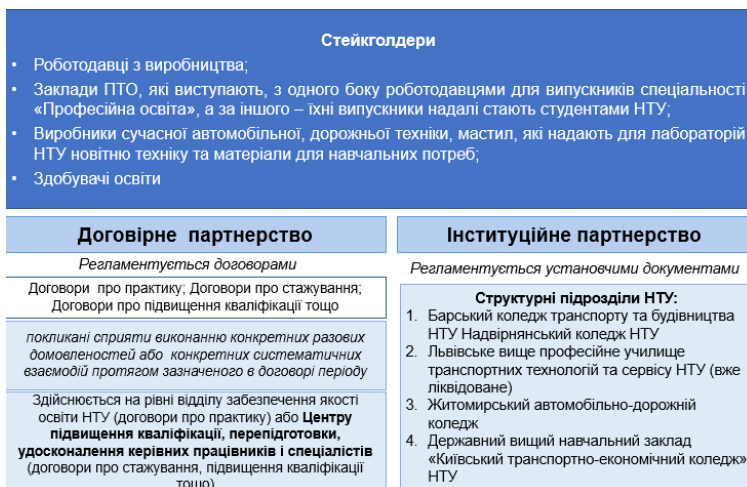
Серед завдань, які потрібно вирішувати професійним навчальним закладам у сучасних умовах, були насамперед визначені: проведення реформ за напрямками децентралізація управління та фінансування; підвищення якості професійної освіти; посилення зв'язку з ринком праці, кооперації зусиль закладів професійної та вищої освіти, що здійснюють підготовку педагогів професійної освіти і навчання, а також удосконалення системи професійної (професійно-технічної) освіти з урахуванням міжнародних стандартів і практик, сучасних і перспективних потреб ринку праці.

Отже, питання професійної підготовки та формування конкурентоспроможності майбутніх інженерів-педагогів набуло нового осмислення в умовах освітньої євроінтеграції та потребувало запровадження нових механізмів управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти.

Саме тому найбільш значущім для професіоналізації викладачів, які працюють в сфері професійної освіти в сучасних умовах виявилась участь у Erasmus+ проекті «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні» (PAGOSTE), який має на меті покращення управління професійною підготовкою викладачів професійно-технічної освіти (ПТО) в Україні. Національний транспортний університет був залучений до проекту з моменту його організації.

За час існування цього проекту була оновлена ОПП підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, а саме: осучаснені дисципліни обов'язкового вивчення та вільного вибору здобувачів освіти, розширено перелік вибіркових дисциплін. Згідно стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» № 1435 від 18 листопада 2020 року в Національному транспортному університеті було ухвалено збільшити обсяг педагогічної практики до 24 кредитів ECTS. Педагогічна практика завершує психолого-педагогічну підготовку здобувачів освіти університету до викладацької діяльності. На період практики здобувачі освіти стають рівноправними членами педагогічного колективу, системно включаються в усі види навчальної і виховної роботи. Збільшено обсяг вибіркових дисциплін, більш активну роль в освітньому процесі тепер відіграють стейхолдери, які представляють безпосередньо заклади фахової передвищої освіти (рис. 4).

Основна увага приділяється подоланню теоретично-практичних пробілів між університетською освітою та вимогами до викладання у закладах фахової передвищої освіти, а також на створення нової, тобто заснованої на партнерстві, структури управління між відповідними стейкхолдерами системи підготовки викладачів професійно-технічної освіти. Участь у воркшопах, конференціях, он-лайн-тренінгах, обмін досвідом з представниками консорціуму проекту, вивчення і врахування їх досвіду сприяли створенню Концепції розвитку системи підготовки педагогів професійної освіти і навчання в Національному транспортному університеті на основі партнерства та пошуків нових механізмів стандартизації підготовки викладачів професійної освіти.

Рис. 4. Співпраця НТУ зі стейкхолдерами до участі в проєкті PAGOSTE

В рамках розробленої концепції були проведені опитування інтересів внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів, умови узгодження їхніх інтересів з інтересами НТУ, можливі напрями співпраці у забезпеченні якісної підготовки педагогів професійної освіти і навчання (рис. 5).

Перший крок у проєкті	Результат для проєкту у цілому	Прикладне значення для НТУ
<p>Розроблення робочих анкет для здобувачів освіти за спеціальністю «Професійна освіта», викладачів, задіяних у підготовці майбутніх викладачів професійної освіти, керівників закладів ПТО, викладачів закладів ПТО</p> 	<p>Науково обґрунтовані інструменти для аналізу потреб цільових груп (викладачів ПТО, менеджменту, студентів ЗВО)</p> 	<p>Проведено аналіз потреб цільових груп, виявлені переваги більш тісних відносин зі стейкхолдерами та потреба в управлінні підготовкою майбутніх викладачів на основі партнерства, акцент не тільки на якість, а й на забезпечення конкурентоспроможності, що забезпечується розвитком м'яких навичок, навчанням впродовж життя.</p> <p>Інституційний звіт Професійна освіта та підготовка викладачів для сфери професійної освіти: досвід Національного транспортного університету</p>

Рис. 5. Співпраця з зарубіжними та вітчизняними партнерами у проєкті ERASMUS+ PROJECT PAGOSTE на підготовку здобувачів освіти за спеціальністю «Професійна освіта (транспорт)»

Завдяки цьому було скеровано низку заходів в НТУ – посилення профорієнтаційної роботи, рекламної кампанії, днів «відкритих дверей» у закладах освіти і на підприємствах, менторство від представників транспортної галузі для підвищення професійної освіти і навчання – формованості молоді щодо професії, переваг та труднощів, а також про необхідні для їх освоєння знань та умінь; проведення ярмарків вакансій, теоретичних та практичних тренінгів для розвитку професійної та кар’єрної компетентності; формуванню навичок (hard skills, soft skills); оновлення матеріально-технічної бази НТУ, а також перегляд існуючих ОПП та відповідного програмного забезпечення освітнього процесу (аналіз ОПП).

Педагогічне забезпечення сприятиме розвитку конкурентоспроможності викладача вищої школи за умов, якщо воно:

- розглядається з позиції особистісного розвитку педагога, і водночас як фактор конкурентоспроможності освітньої організації вищої освіти та глобальної конкуренції системи вищої освіти в цілому;
- передбачає використання освітніх ресурсів та педагогічного потенціалу освітньої організації вищої освіти для професійного розвитку викладачів вищої школи;
- систематизує та впорядковує процес розвитку конкурентоспроможності викладача вищої школи, використовуючи науково-обґрунтовані форми, методи та технології;
- визначає доцільність організаційно-педагогічних умов ефективної реалізації процесу розвитку конкурентоспроможності викладача вищої школи (рис. 6).

Рис. 6. Компоненти структури конкурентоспроможності майбутніх викладачів професійної освіти

Таким чином, питання професійної підготовки та формування конкурентоспроможності майбутніх інженерів-педагогів актуалізуються в умовах освітньої євроінтеграції та потребують запровадження наукових інновацій, що сприятимуть підвищенню відповідальності кожного здобувача освіти за професійний вибір.

3. Перспективні напрямки досліджень питання конкурентоспроможності майбутнього педагога професійного навчання

До перспективних напрямів дослідження питання конкурентоспроможності майбутнього педагога професійного навчання відносимо (рис. 7):

- дослідження перспектив проведення реформ за напрямками децентралізація управління та фінансування;
- розробка заходів з підвищення якості професійної освіти;
- удосконалення системи професійної (професійно-технічної освіти) з урахуванням міжнародних стандартів і практик, сучасних і перспективних потреб ринку праці;
- посилення зв'язку з ринком праці, кооперація зусиль закладів професійної та вищої освіти, що здійснюють підготовку педагогів.

Серед завдань, які потрібно вирішувати професійним навчальним закладам у сучасних умовах, були насамперед визначені	Педагогічне забезпечення сприятиме розвитку конкурентоспроможності викладача вищої школи	Переваги дуальної освіти для усіх суб'єктів навчання
<ul style="list-style-type: none"> • Проведення реформ за напрямками децентралізація управління та фінансування • Підвищення якості професійної освіти • Удосконалення системи професійної (професійно-технічної освіти) з урахуванням міжнародних стандартів і практик, сучасних і перспективних потреб ринку праці • Посилення зв'язку з ринком праці, кооперація зусиль закладів професійної та вищої освіти, що здійснюють підготовку педагогів 	<ul style="list-style-type: none"> • Розглядається з позиції особистісного розвитку педагога, і водночас, як фактор конкурентоспроможності освітньої організації вищої освіти та глобальної конкуренції системи вищої освіти в цілому • Передбачає використання освітніх ресурсів та педагогічного потенціалу освітньої організації вищої освіти для професійного розвитку викладачів вищої школи • Систематизує та впорядковує процес розвитку конкурентоспроможності викладача вищої школи, використовуючи науково-обґрунтовані форми, методи, технології • Визначає доцільність організаційно-педагогічних умов ефективного реалізації процесу розвитку конкурентоспроможності викладача вищої школи 	<ul style="list-style-type: none"> • для роботодавців – підготовка висококваліфікованих працівників для власного підприємства; проведення тренінгів та лекцій, використання матеріально-технічну базу НТУ та залученням їх до кваліфікаційних екзаменів і проєктів • для здобувачів освіти – отримання практичного досвіду роботи та грошової винагороди під час навчання • для закладів професійної освіти – коригування ОПП, ОНП та НП відповідно до потреб роботодавців та новітніх технологій і обладнання, підвищення фахового рівня викладацького складу, тощо

Рис. 7. Перспективні напрямки дослідження питання конкурентоспроможності майбутнього педагога професійного навчання

Вкрай важливим для підготовки молодих фахівців у відповідності до потреб ринку праці є впровадження і поширення дуальної освіти. Така форма освіти має переваги для усіх її учасників:

– для роботодавців – дозволяє готувати висококваліфікованих працівників для власного підприємства;

– для здобувачів освіти – створює можливість отримати, окрім теоретичних знань, практичні навички роботи на сучасному обладнанні із використання прогресивних технологій, ознайомитись на практиці із особливостями майбутньої професії, отримувати грошову винагороду під час навчання, стати конкурентоспроможним на ринку праці після завершення навчання;

– для закладів професійної освіти – формує можливість скорегувати освітні та навчальні програми відповідно до потреб роботодавців та з огляду на використовувані новітні технології та обладнання, підвищити фаховий рівень викладацького складу, залучати більше абітурієнтів через зростання іміджу закладу освіти тощо;

– для роботодавців – проведення тренінгів та лекцій, використовуючи матеріально-технічну базу н НТУ та залученням їх до кваліфікаційних екзаменів та проєктів.

Якщо порівнювати вітчизняну практику підготовки педагогів професійного навчання з практикою ПТО в ЄС, то можна окреслити деякі механізми, які можуть бути запозичені для Української системи ПТО, зокрема для підготовки конкурентоздатного педагога професійного навчання в НТУ:

- розвиток інформаційно-комунікативної (цифрової) компетентності в контексті викладання в закладах фахової передвищої освіти¹⁴;
- застосування практико-орієнтованих фреймворків для майбутніх педагогів;
- розвиток когнітивних навичок (критичного мислення, креативності, взаємодії)¹⁵;
- формування комунікативних навичок (soft skills) у майбутніх педагогів за допомогою нетрадиційних методів навчання (наприклад, кейс-аналіз; мозковий штурм; використання інтерактивних інструментів, подкастів, рольових ігор; технік командної взаємодії Scrum, Agile, Kanban тощо).

ВИСНОВОК

Рівень підготовки та компетентність майбутніх викладачів професійно-технічної освіти є вирішальними у процесі розробки навчальних програм фахової передвищої освіти. Оскільки перед обличчям промислової революції 4.0 виникає необхідність викристалізувати навчальні програми, навчальні матеріали, методи навчання, які існують у фаховій передвищій освіті, з метою створення умов для студентів до впровадження інновацій, опанування технологічних та когнітивних навичок, формування гнучких навичок¹⁶.

У повосенний період на ринку праці Україні прогнозується зростання потреби у працівниках робітничих професій. І велику роль при цьому відіграватимуть заклади професійної освіти, які будуть здійснювати підготовку таких працівників. В свою чергу, зростання попиту закладів професійної освіти на випускників університетів супроводжуватиметься зростанням вимог до їх конкурентоспроможності.

Національний транспортний університет вже багато років здійснює підготовку викладачів професійної освіти. Участь НТУ у міжнародному проєкті Еразмус+ «Нові механізми управління на основі

---

¹⁴ Cattaneo, A. A., Antonietti, C., & Rauseo, M. (2022). How digitalised are vocational teachers? Assessing digital competence in vocational education and looking at its underlying factors. *Computers & Education*, 176, 104358. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104358>

¹⁵ Mutohhari, F., Sutiman, S., Nurtanto, M., Kholifah, N., & Samsudin, A. (2021). Difficulties in Implementing 21st Century Skills Competence in Vocational Education Learning. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 10(4), 1229-1236. DOI: 10.11591/ijere.v10i4.22028

¹⁶ Rosina, H., Virgantina, V., Ayyash, Y., Dwiyantri, V., & Boonsong, S. (2021). Vocational education curriculum: Between vocational education and industrial needs. *ASEAN Journal of Science and Engineering Education*, 1(2), 105–110. DOI:10.17509/ajsee.v1i2.33400

партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні (PAGOSTE)» (№ 609536-EPP-1-2019-1-DE-EPPKA2-SBHE-SP), зміни державної політики у сфері професійної освіти дозволили: підвищити якість освітніх програм підготовки майбутніх викладачів професійної освіти; ознайомитися з досвідом європейських партнерських університетів, розширити власну мережу партнерських закладів професійної освіти, підвищити кваліфікацію викладачів НТУ та партнерських закладів професійної освіти, залучити до навчальних візитів до європейських університетів викладачів та студентів НТУ, розробити власну Концепцію розвитку системи підготовки педагогів професійної освіти і навчання в Національному транспортному університеті на основі партнерства. Організаційним ядром забезпечення розвитку професійної освіти в НТУ став Комітет з підтримки забезпечення якості та розвитку підготовки педагогів Професійної освіти і навчання. За час роботи було проведено низку заходів: посилення профорієнтаційної роботи, рекламної кампанії, днів «відкритих дверей» у закладах освіти і на підприємствах, менторство від представників транспортної галузі для підвищення професійної освіти і навчання – формованості молоді до професії, навчання щодо переваг та труднощів професії, а також про необхідні для їх освоєння знання та уміння; проведення ярмарків вакансій, теоретичних та практичних тренінгів для розвитку професійної та кар'єрної компетентності; формуванню навичок (hard skills та soft skills), оновлення матеріально-технічної бази НТУ, а також перегляд існуючих ОПП та відповідного програмного забезпечення освітнього процесу (аналіз ОПП).

Зазначені заходи дозволили підвищити привабливість освітньої програми НТУ «Професійна освіта (транспорт)», що особливо актуально для забезпечення фахівцями ринку праці в сучасних умовах – потребі відбудови України у повоєнний період. З кожним роком спостерігається збільшення чисельності осіб, які подають заяви для вступу до бакалаврату та магістратури. А випускники все частіше обирають своїм першим місцем роботи заклад професійної освіти.

АНОТАЦІЯ

Основною проблематикою даного дослідження є визначення перспективних напрямків формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів професійного навчання. Для цілей дослідження: проаналізовано рівні проблеми формування конкурентоспроможності майбутніх педагогів професійного навчання; визначено поняття «конкурентоспроможність» та «конкуренція» стосовно педагогів; продемонстровано досвід Національного транспортного університету стосовно підготовки майбутніх викладачів професійної освіти і

навчання; визначені перспективні напрямки досліджень питання конкурентоспроможності майбутнього педагога. Оскільки у повоєнний період прогнозується зростання потреби у працівниках робітничих професій на ринку праці, то зростання попиту закладів професійної освіти на випускників університетів супроводжуватиметься зростанням вимог до їх конкурентоспроможності, що підтверджує актуальність даного дослідження. Таким чином, дане дослідження спрямоване на покращення якості освітніх програм, які готують фахівців-педагогів професійної освіти та визначення напрямків з підготовки конкурентоздатного випускника університету спеціальності «Професійна освіта» спеціалізації «Транспорт».

ЛІТЕРАТУРА

1. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Про вищу освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Про державно-приватне партнерство: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>
4. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про професійний розвиток працівників: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>
6. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 1460 від 21.11.2019 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/015-Profosvita-bakalavr.pdf>
7. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями) для другого (магістерського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 1435 від 18.11.2019 р. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/11/20/015_profesiyna_osvita_mahistr.pdf
8. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта»: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 419-р від 12 червня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>

9. Brawn, R., & Parr, A. (2016). *Total competition: lessons in strategy from formula one*. Simon and Schuster. 336 p.
10. Young, S. H. (2019). *Ultralearning: seven strategies for mastering hard skills and getting ahead*. HARPER THORSONS. 370 p.
11. Super, D. E. (1969). Vocational development theory: Persons, positions, and processes. *The counseling psychologist*, 1(1), 2–9.
12. West, M. (2012). Global lessons for improving US education. *Issues in Science and Technology*, 28(3), 37–44. URL: <https://www.jstor.org/stable/43315668>
13. Johnson, S. (2015). Education and international competitiveness. *Journal of Initial Teacher Inquiry* (2015), Volume 1. 22–24. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/35473096.pdf>
14. Cattaneo, A. A., Antonietti, C., & Rausedo, M. (2022). How digitalised are vocational teachers? Assessing digital competence in vocational education and looking at its underlying factors. *Computers & Education*, 176, 104358. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104358>
15. Mutohari, F., Sutiman, S., Nurtanto, M., Kholifah, N., & Samsudin, A. (2021). Difficulties in Implementing 21st Century Skills Competence in Vocational Education Learning. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 10(4), 1229-1236. DOI: 10.11591/ijere.v10i4.22028
16. Rosina, H., Virgantina, V., Ayyash, Y., Dwiyantri, V., & Boonsong, S. (2021). Vocational education curriculum: Between vocational education and industrial needs. *ASEAN Journal of Science and Engineering Education*, 1(2), 105–110. DOI:10.17509/ajsee.v1i2.33400

Information about the authors:

Bakhtiarova Khalidakhon Shamshytdynivna,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
 Professor of the Department of Philosophy and Pedagogy
 National Transport University
 1, Omelyanovicha-Pavlenko Street, Kyiv, 01010, Ukraine

Kharchenko Anna Mykolaivna,

Doctor of Technical Sciences, Professor,
 Head of the Department of Quality Assurance of Higher Education,
 Professor of the Department of Transport Construction
 and Property Management
 National Transport University
 1, Omelyanovicha-Pavlenko Street, Kyiv, 01010, Ukraine